

El teatre per a joves a Alemanya

Jordi Auseller Roquet

El teatre juvenil té una llarga tradició dins la cultura alemanya. De fet, arrenca ja a l'edat mitjana, quan el teatre apareix en l'àmbit de l'educació per inculcar determinats valors morals. El veritable reconeixement com a gènere teatral dirigit especialment als joves, però, es produeix durant la segona meitat del segle XX, quan a la República Federal d'Alemanya sorgí, dins el context de la revolta estudiantil i sovint de la mà de grups independents, l'anomenat «teatre infantil i juvenil emancipador», una forma alternativa d'entendre i fer teatre adreçat al públic jove, que presentava obres de concepció realista on per primera vegada es tractaven els problemes propis de la joventut. A inicis de la dècada dels setanta, un dels grups més carismàtics i amb més projecció internacional fou el GRIPS

Theater (1972) de Berlín, icona del teatre de tendència emancipadora durant dècades i encara actiu actualment. Les arrels del teatre emancipador a l'estil del GRIPS es mantenen i encara avui dia la seva influència és del tot palpable en determinats escenaris d'Alemanya.

Amb tot, però, l'escena teatral alemanya està en constant evolució, especialment el teatre destinat al públic jove, que d'un temps ençà viu una fase de prosperitat considerable. Tant és així que fins i tot s'ha encunyat un nou terme: teatre jove, en alemany *junges Theater*. El fenomen de l'anomenat «teatre jove» engloba certament una gran varietat d'aspectes, però d'entrada sorprèn la gran quantitat de teatres públics, és a dir, tots aquells que reben subvencions de

l'administració federal, municipal o del *Land*, que tenen un repertori destinat exclusivament al jovent. Aquestes obres, que s'ofereixen de forma paral·lela als espectacles per a adults, es representen en escenaris especialment reservats per a l'ocasió. Molt sovint són precisament aquestes propostes les que encapçalen les llistes de les obres més representades del moment. Ha sorgit, doncs, una nova forma de teatre que, basant-se en l'experimentació i la recerca de nous llenguatges, s'ocupa de temàtiques joves per arribar d'aquesta manera a nous públics.

El teatre per als joves ha arribat als teatres públics d'Alemanya, o bé, tal com diu un gran expert en el tema, el teatre institucional alemany ha descobert el públic jove (Taube, 2008). En efecte, des de fa un temps, els grans teatres del país es dirigeixen cada vegada més al públic jove, s'hi aboquen cada cop amb més intensitat i més freqüència, fins i tot disposen d'una companyia pròpia que produeix espectacles per a aquest tipus de públic. En els darrers anys, alguns teatres locals, regionals i estatals han creat sec-

cions de teatre infantil i juvenil, l'anomenada *quarta secció*, al costat de l'art dramàtic, l'òpera i la dansa; d'altres senzillament han canviat de nom i ara es qualifiquen de *jove*. I la tendència continua a l'alça. El Hessisches Staatstheater Wiesbaden va ser pioner d'aquest fenomen: el 1996 va fundar el Junges Staatstheater Wiesbaden. El va seguir, l'any 2000, el Junges Schauspielhaus de Bochum; l'antic Kinder- und Jugendtheater am Schauspielhaus Düsseldorf s'anomena avui Junges Schauspielhaus Düsseldorf; i a les darreres temporades s'han fundat el Junges Ensemble Stuttgart (2004), el Junges Schauspielhaus Hamburg (2003), el junges schauspielhannover (2007) i el Junges Theater Göttingen (2008).

Les companyies independents són també un factor important de tot aquest engranatge. Hi ha un gran nombre de grups estables que han consagrat el seu treball al teatre per al públic jove i que duen a terme un treball artístic i educatiu de molt valor. En aquest camp cal destacar l'aportació del Theater Strahl, que des del 1987 és un referent ineludible a

les regions de Berlín i Brandenburg. La seva contribució al teatre adreçat al públic jove, creant espectacles d'alta qualitat artística i ideològicament compromesos, s'ha vist recompensada d'un temps ençà amb l'adhesió d'un ampli sector de públic i el reconeixement de la crítica.

Avui dia, una part important del desplegament de l'activitat teatral, tant en estaments públics com independents, és en gran mesura impensable sense la figura del *pedagog* o *pedagoga teatral*, denominació professional que a inicis dels anys setanta es va començar a aplicar a aquelles persones que actuaven d'enllaç entre el teatre i el públic jove. Amb el temps, aquesta professió ha anat evolucionant i consolidant-se, especialment en el decurs dels últims deu anys, fins al punt que n'ha arribat a ser part integrant i imprescindible. M'atreviria a dir que la pràctica totalitat dels teatres d'Alemanya compta actualment amb un professional de la pedagogia teatral. Entre les seves tasques més importants, a més de l'elaboració de material suplementari de les obres destinat al professorat

que assisteix amb la seva classe als espectacles, hi figuren la preparació de representacions amb grups d'escolars i/o activitats posteriors relatives a una obra determinada; l'organització i avaluació del treball que realitzen els anomenats *grups de control*, és a dir, grups de joves que participen d'una manera continuada en els assaigs; la realització de cursos d'art dramàtic i la direcció de projectes teatrals participatius que tenen lloc en clubs juvenils integrats al mateix teatre; l'organització de grups de treball integrats per professorat i creats amb la finalitat de tractar una obra en concret, i l'assessorament i l'assistència a mestres que vulguin dur a terme projectes teatrals a la seva escola.

No tan sols la fundació de teatres (o seccions teatrals) per al públic jove viu en aquests moments un boom, sinó també l'adjectiu *jove*. Lluny de ser una idea que marca i encasella, per a molts directors artístics aquest terme és sinònim d'una actitud que té a veure amb radicalitat, protesta, inconformisme i dinamisme. D'una banda, els responsables de la progra-

mació teatral saben que això agrada als joves; de l'altra, però, de vegades aquests conceptes també són els pilars sobre els quals se sustenta el programa estètic del teatre: molts directors de l'anomenat *teatre jove* conceben el seu treball artístic de forma programàtica, és a dir, mantenen una actitud obertament crítica i d'oposició al teatre institucional i al teatre juvenil tradicional de tendència emancipadora, a l'estil d'aquell que, tal com s'ha dit més amunt, va sorgir a principis dels anys setanta de la mà de grups com el GRIPS Theater. Per a Klaus Schumacher, fundador i director del Junges Schauspielhaus d'Hamburg, el concepte del teatre jove, tan carregat de connotacions, engloba moltes coses: el món dels joves, uns personatges joves, el públic jove, una companyia jove, ambició en la recerca de noves formes, ganes de novetat i modernitat, i un alt grau de vivacitat.

En el camp de la dramaturgia¹, la literatura dramàtica per a joves també ha

aconseguit captar cada vegada més l'atenció pública. El concepte de *teatre jove* té, en efecte, molt a veure amb el de *dramaturgia jove*; ben mirat, es tracta de dues expressions molt relacionades entre si i que, al capdavall, acaben entrelaçant-se. Això és degut al fet que el fenomen del teatre jove ha anat acompanyat d'un augment considerable del nombre d'autores i autors dramàtics que escriuen per a un públic jove, afavorint d'aquesta manera que l'àmbit de la dramaturgia juvenil s'hagi desenvolupat molt més que no pas la infantil. El terme *dramaturgia jove* s'associa, abans que res, a tota una generació de joves escriptors i escriptores, que mitjançant una escriptura dramàtica contemporània creen cada any noves peces, en les quals el món es representa d'una manera complexa, gens simple, i que desperten l'interès tant del públic jove com adult; es tracta —i potser aquest és el quid de la qüestió— d'obres frontereres per a tots els públics. El noms de Lutz Hübner (1964), Kai Hensel (1965),

¹En el sentit clàssic del terme, el treball de composició de l'obra de teatre.

Jörg Menke-Peitzmeyer (1966), Kristo Šagor (1976), Katharina Schlender (1977) o Jan Liedtke (1977) són freqüents a les cartelleres actuals, fet que indica la qualitat literària de les seves obres. Alguns títols destacats que darrerament han recollit el favor del públic i de la crítica són, respectivament, *Ehrensache* (2005), *Klamms Krieg* (2000), *Fremdeln* (2001), *Steht auf, wenn ihr Schalker seid* (2005), *Sommer Lieben* (2004) i *Kamikaze Pictures* (2007).

El màxim exponent d'aquesta «dramatúrgia jove» és sens dubte Lutz Hübner. Actualment és un dels autors dramàtics alemanys més coneguts, prolífics i amb una gran projecció i repercussió internacional, autor de més d'una trentena de textos teatrals per a joves i adults, alguns dels quals ha dut ell mateix a escena. Se li reconeix el fet d'haver aconseguit un estil i una manera molt pròpia d'escriure i pel fet de fer servir un llenguatge que connecta amb el públic juvenil. Els seus textos es caracteritzen pel seu rigor gairebé periòdic, per objectiu, amb què tracta temes quotidians que afecten els jo-

ves d'avui: la xenofòbia, l'atur, els conflictes generacionals, etc. Les seves són obres autèntiques, directes, amb una decidida crítica social i amb uns personatges molt creïbles que es troben al llindar de l'edat adulta, carregats de preocupacions i obsessions, i sovint abocats a un futur incert, sense una sortida professional clara i sense recursos econòmics propis. En són una mostra les peces *Creeps* (2000) [*Creeps*, 2003], *Das Herz eines Boxers* (1996) [*El cor d'un boxejador*, 2006] i *Aussetzer* (2007) [*Reacció*, 2008].

L'existència d'aquesta literatura dramàtica especialment destinada a joves va acompanyada del foment continu d'escriptores i escriptors de teatre mitjançant la convocatòria periòdica de beques i premis. I d'això, a Alemanya, se'n ocupa principalment el Centre de Teatre Infantil i Juvenil (Kinder- und Jugendtheaterzentrum), que disposa de seus a Frankfurt del Main i Berlín. Així, amb la voluntat de promoure la creació de noves obres, cada any concedeix entre dotze i quinze beques a joves autores i autors per participar al «Taller d'autors

de teatre infantil i juvenil» que té lloc dues vegades l'any a la ciutat de Wolfenbüttel, a l'Acadèmia Federal de Formació Cultural (Bundesakademie für kulturelle Bildung), i que es duu a terme en col·laboració amb l'Staats theater Braunschweig. Des del 1996, el centre també convoca cada dos anys el Premi de Teatre Juvenil Alemany (Deutscher Jugendtheaterpreis). Amb tot, però, la principal activitat d'aquesta institució en l'àmbit del foment d'autors i autors dramàtics és el Fòrum d'Autors de Teatre Infantil i Juvenil (Frankfurter Autorenforum für Kinder- und Jugendtheater) que se celebra anualment i de manera ininterrompuda des del 1989 a Frankfurt del Main. L'objectiu principal d'aquesta trobada és presentar nous talents de la creació teatral per a infants i joves i oferir-los la possibilitat de donar a conèixer els seus treballs. De forma paral·lela, durant la jornada s'organitzen diversos col·loquis després de la presentació d'algunes de les obres per tal d'incentivar el debat entre el públic i els autors. En nombroses ocasions, per a molts autors, el pas pel Fòrum d'Autors ha suposat un impuls decisiu per iniciar

una marxa triomfal cap als escenaris de tot el país. Aquest ha estat el cas, per exemple, d'Ingeborg von Zadow (1970) i Lilly Axster (1963), i dels ja esmentats Lutz Hübner, Kai Hensel i Jörg Menke-Peitzmeyer, entre molts altres autors.

Al costat d'aquesta jove generació emergent d'autores i autors dramàtics, crida l'atenció la gran quantitat d'obres que fan les mateixes companyies, és a dir, aquelles peces que no sorgeixen d'un escriptor o escriptora, sinó en què el text que es duu a escena és el fruit de la improvisació de tot l'equip teatral a partir d'una idea. En aquest cas parlem, doncs, d'una creació col·lectiva o d'una autoria compartida, un fenomen que no es limita només al teatre dirigit als joves. El fet que hi hagi tants espectacles d'autoria col·lectiva és degut a l'interès creixent que actualment s'observa entre els propis intèrprets de formar part del procés creatiu i de producció d'una obra. La proposta *Lilith. paradise loft* (2007), una peça per a joves a partir de 14 anys inspirada en el mite de Lilit i realitzada per la Junges Ensemble Stuttgart, n'és una mostra recent.

En el context del teatre per al públic jove hi ha encara una altra qüestió prou interessant per tractar: la dels gèneres i les formes. A Alemanya, el teatre institucionalitzat dirigit als joves —i des de ja fa temps, també el teatre independent— és sobretot un teatre d'actor i text que es nodreix de la realitat dels joves i que demana un accés directe i ràpid a la temàtica, fet que determina considerablement les estructures dramàtiques de les posades en escena. Si fem una ullada als repertoris d'alguns teatres alemanys, descobrirem que l'anomenat *teatre jove* es defineix a través de temes sempre d'actualitat, com ara l'amor, la sexualitat, la violència, les drogues, el neonazisme, la recerca de la identitat, els conflictes generacionals, el medi ambient, qüestions totes elles d'interès vital i que preocupen permanentment al jovent. No obstant això, es tracta d'un teatre que, com el que va destinat al públic adult (i aquí em remeto als espectacles de Thomas Ostermeier, prou conegut als nostres escenaris), està constantment a la recerca de nous llenguatges, estils i formes per tal d'acostar-se a una generació que ha crescut amb la televisió i el

videoclip i, sobretot, a l'era de les noves tecnologies. En moltes ocasions, aquest procés passa per explorar les possibilitats estètiques del teatre de text, acostant-se a altres arts escèniques, com ara la dansa contemporània i la música escènica, incorporant formes i recursos més propis d'altres mitjans (del cinema, per exemple, amb muntatges, retrospectives, etc.), i en definitiva ultrapassant els límits existents entre els diferents llenguatges. Així, quant a gèneres, les fronteres són difuses; i pel que fa a la dimensió estètica, ens trobem davant de propostes plurals, multidisciplinars i multimèdia, en les quals sovintegen, per exemple, la presència de monitors o efectes videogràfics. En aquest sentit, i tal com afirma Annett Israel (2005), «la incorporació d'aquests nous mitjans a l'escenari és indicatiu del teatre per a joves d'ara».

Tot i el domini del teatre de text als escenaris, gèneres com la dansa i el teatre musical (sobretot l'òpera) són formes emergents dins el panorama teatral alemany de l'actualitat. En els darrers anys, l'òpera ha viscut un renaixement i s'ha abocat de valent al

públic jove, principalment en aquells teatres on es fa palesa la iniciativa, l'entusiasme i la implicació personal i compromesa de la direcció artística. D'aquesta manera, la Junge Oper Mannheim és avui dia un centre de referència i de producció d'aquest tipus d'espectacle. Nascuda a recer del teatre infantil i juvenil Schnawwl i l'òpera del Nationaltheater Mannheim durant la temporada 2006/2007, i sota la direcció artística d'Andrea Gronemeyer, la Junge Oper ha esdevingut un autèntic laboratori de creació i experimentació en el camp de la música escènica destinada al jovent. Les seves propostes, tal com succeeix en el teatre de text, aborden temàtiques i problemàtiques pròpies de la joventut, i són veritables *crossovers* que combinen elements de diferent origen o expressió, com ara el teatre d'actors, la dansa, els titelles, el teatre d'objectes i l'anomenat *teatre instrumental*. Els seus espectacles més rellevants han estat, fins al moment actual, *Schaf* (2006), *Die Geschichte vom kleinen Onkel* (2008) i *Das Kind der Seehundfrau* (2008). Per la seva part, la Junge Oper de la Staatsoper Stuttgart, creada el 1995, també ha deixat sentir

la seva influència dins el panorama operístic per a infants i joves, produint i programant propostes arriscades que qüestionen la forma tradicional de l'òpera. Així, des del 1998 i de forma anual, ofereix al públic jove entre dues i tres produccions pròpies, i fa dues temporades va començar una programació especial de teatre operístic per a famílies, la qual ha aconseguit un gran ressò de crítica i públic.

Els festivals que es fan actualment a Alemanya són també aparador de l'escena teatral jove i de la nova creació. Festivals d'àmbit nacional com l'Augenblick mal! Deutsches Kinder- und Jugendtheater-Treffen de Berlín, amb caràcter biennal i que aquest any celebra la desena edició, el Kinder- und Jugendtheatertreffen del Land Rin del Nord-Westfàlia, amb vint-i-cinc edicions; Spurensuche, la trobada més important de teatres independents, o els Werkstatt-Tage der Kinder- und Jugendtheater de Leipzig són esdeveniments on les noves produccions de la creació contemporània per a joves troben el seu espai. Pel que fa als festivals d'àmbit internacional, cal esmentar Panoptikum.

Kindertheater aus Bayern und Europa (Nuremberg), Schöne Aussicht. Internationales Kinder- und Jugendtheaterfestival (Stuttgart) i Starke Stücke. Internationales Kinder- und Jugendtheaterfestival Rhein-Main (Frankfurt i zona Rin-Main).

Jordi Auseller Roquet
*és germanista i especialista
 en teatre infantil i juvenil.*

NOTA BIBLIOGRÀFICA

AUSELLER, J. «Theater Strahl Berlin: més de 20 anys de compromís amb els joves». *ABRAKADABRA – Una mirada sobre el teatre infantil i juvenil alemany* (pàg. 11-13). Barcelona. 2008.

AUSELLER, J. «Lutz Hübner». *ABRAKADABRA – Una mirada sobre el teatre infantil i juvenil alemany* (pàg. 17-19). Barcelona. 2008.

DROSTE, G. «La pedagogia teatral com a art teatral – l'art teatral com a pedagogia teatral». (trad. de J. Auseller). *ABRAKADABRA – Una mirada sobre el teatre infantil i juvenil alemany* (pàg. 27-31). Barcelona. 2005.

FANGAUF, H. «Die Entwicklung eines Repertoires für das Kinder- und Jugendtheater in Deutschland». *IXYPSYLONZETT* (núm. 2, pàg. 10-13). Berlín. 2005.

FANGAUF, H. «Junges Theater – Das Kinder- und Jugendtheater ist im Staatstheater angekommen». *IXYPSYLONZETT* (núm. 1, pàg. 24-26). Berlín. 2008.

GRONEMEYER, A.; KOSUCH, M. «Junge Oper. Modernes Musiktheater für junge Zuschauer».

IXYPSYLONZETT (núm. 1, pàg. 12-15). Berlín. 2008.

ISRAEL, A. «Darstellende Kunst für ein junges Publikum - Möglichkeiten der Begegnungen». *IXYPSYLONZETT* (núm. 2, pàg. 14-16). Berlín. 2005.

ISRAEL, A. «Es ist was in Bewegung. Zur Situation des professionellen Tanztheaters für ein junges Publikum in Deutschland». *IXYPSYLONZETT* (núm. 1, pàg. 16-19). Berlín. 2008.

KOLNEDER, W.; LUDWIG, V.; WAGENBACH, K. *Das GRIPS Theater. Geschichte und Geschichten, Erfahrungen und Gespräche aus einem Kinder- und Jugendtheater* (2a. ed.). Verlag Klaus Wagenbach. Berlín. 1983.

KOLNEDER, W.; FISCHER-FELS, S. *Das Grips Buch. Theater Geschichten*. Berlín: Edition Hentrich. 1994.

TAUBE, G. «El teatre jove a Alemanya. El teatre infantil i juvenil d'ara» (trad. de C. Gala). *ABRAKADABRA. Una mirada sobre el teatre infantil i juvenil alemany* (pàg. 32-35). Barcelona. 2008.

RICHARD, J. «Theater und Jugendkultur. Für die darstellende Ausdrucksvielfalt des Spiels im Medienzeitalter». A: W. SCHNEIDER (ed.). *Grimm & Grips 1. Jahrbuch für Kinder- und Jugendtheater* (pàg. 54-64). Frankfurt del Main. 1987.

RICHARD, J. *Jugend-Theater*. Frankfurt del Main: Haag + Herchen (Kinder- und Jugendtheater, 2). 1996.

SCHENKEL, A. *Das Ensemble als Autor. Stückentwicklungen am Kinder- und Jugendtheater*. A: E. MITTELSTÄDT (ed.). *Grimm & Grips 15. Jahrbuch für Kinder- und Jugendtheater* (pàg 15-16). Frankfurt del Main. 2001.

SIMON, O. (ed.). *Das Grips-Buch. Theatergeschichten*. Volum II (1994-1999). Verlag Klaus Wagenbach. Berlín. 1999.